Становище

от доц. д-р Паунита Михайлова Петрова

член на научното жури съгласно Заповед № РД-09-70 от 25.09.2025г. на проф. д-Ирена Илиева, Директор на Института за държавата и правото при БАН относно открита процедура за защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право, докторска програма „Международно право и международни отношения“

на дисертационния труд на Росица Йотова Петкова – редовен докторант към секция „Международноправни науки“ на Института за държавата и правото при БАН

на тема: „Взаимно признаване на обучение, професионална квалификация и научни степени в Европейския съюз“

Уважаеми членове на научното жури,

Докторантът Росица Йотова Петкова е завършила „Социология“ във Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ през 2002г., семестриално „Право“ в Юридическия факултет на същия университет през 2021г. и магистратура по „Икономика и финанси“ отново в СУ „Св. Климент Охридски“ през 2023г.. От 01.01.2022г. е зачислена за редовен докторант в докторска програма „Международно право и международни отношения“ към секция „Международноправни науки“ на Института за държавата и правото при БАН с научен ръководител доц. д-р Тони Димов, като след изтичане на тригодишния й срок на обучение, той е продължен с още една година до 31.12.2025г., а считано от 24.09.2025г. е отчислена с право на защита, след като трудът е обсъден и насочен за публична защита на заседание на секция „Международноправни науки“ в ИДП при БАН. Росица Петкова понастоящем е главен експерт в НАЦИД.

I. Актуалност и значимост на темата

Избраната от Росица Йотова Петкова тема е не само актуална, но и стратегически значима в контекста на съвременната европейска интеграция. В условията на динамични социално-икономически процеси, засилена мобилност и развитие на базираната на знанието икономика, въпросът за взаимното признаване на обучение, професионални квалификации и научни степени в Европейския съюз придобива изключителна правна и обществена значимост.

Европейската идея за изграждане на „общо европейско пространство за образование“ до 2025 г., в което признатите квалификации и степени да се движат свободно без допълнителни процедури, поставя високи изисквания пред националните законодателства. В този контекст дисертационният труд на Петкова е едновременно

навременен и научно обоснован отговор на едно реално предизвикателство пред Европейския съюз – как да се осигури ефективен баланс между автономията на държавите членки и необходимостта от уеднаквяване на стандартите за признаване на дипломи и квалификации.

Актуалността на темата се проявява в три основни измерения:

- Първо, на **наднационално ниво** – изследването попада в пресечната точка между правото на ЕС, образователната политика и принципите на свободното движение на хора и услуги. Петкова ясно показва, че без ефективно взаимно признаване на квалификациите, основният принцип на вътрешния пазар остава частично неизпълнен.
- Второ, на **национално равнище** – темата е от съществено значение за България, която продължава да среща предизвикателства при адаптирането на своята нормативна рамка към европейските директиви и препоръки.
- Трето, на **глобално равнище** – в условията на засилена конкуренция за квалифицирани кадри и международна мобилност, признаването на квалификации се превръща в инструмент за икономическа и социална устойчивост.

Авторката разглежда темата не само като юридически проблем, а като социално-политическа необходимост. Тя аргументирано показва, че взаимното признаване не е техническа процедура, а израз на доверие, правна сигурност и културна интеграция между европейските общества.

II. Обща характеристика на дисертацията

Дисертационният труд е обемен (326 страници) и изграден в увод, три основни глави, заключение и библиография. Структурата е логически завършена, а преходите между отделните части са плавни и аргументирани.

Уводът на дисертационния труд съдържа всички необходими компоненти. В него са очертани темата, целите, задачите, научните хипотези, методологията и значимостта на изследването, обхватът и ограниченията.

Първата глава проследява историческото развитие на принципа на взаимното признаване и неговата еволюция в правото на ЕС. Тук Петкова анализира Болонския процес, Европейската квалификационна рамка и Лисабонската конвенция, поставяйки ги в контекста на правото на Съюза. Интерес представлява анализът на понятието за „взаимно доверие“ като фундаментално условие за признаването между държавите членки.

Втората глава е посветена на признаването на професионалните квалификации. Авторката разглежда различията между регулирани и нерегулирани професии, процедурите за валидиране на умения, придобити чрез неформално и информално

обучение, както и ролята на Европейската сметна палата при оценка на ефективността на системата. Тук особено ценен е критичният анализ на директива 2005/36/ЕО и на българската Наредба за признаване на професионални квалификации, като се открояват слабостите при нейното транспониране.

Третата глава разглежда признаването на научните степени и ролята на Европейското научноизследователско пространство. Авторката разглежда механизмите за взаимно признаване на докторски степени, контрола върху академичните процедури и необходимостта от унифициране на стандартите в европейски и национален контекст. В тази част се съдържат и конкретни предложения de lege ferenda за усъвършенстване на българското законодателство – включително по отношение на прозрачността и ефективността на процедурите по Закона за развитие на академичния състав.

В заключението Петкова обобщава изследването чрез ясни и системни изводи, които демонстрират зрялост, аналитичност и оригинален принос към правната доктрина.

Дисертантът е приложил и библиографска справка, от която се вижда, че той е проучил голям обем източници, както на български, така и на чужд език. Това показва добро познаване на материята, на достигнатите научни резултати до този момент и задълбоченост на правното изследване.

III. Оценка на научната новост, научните и приложни приноси

В дисертационния си труд Росица Петкова извършва пълна и изчерпателна систематизация на правната рамка на Европейския съюз относно признаването на квалификации – от първичните договори до Директива 2005/36/ЕО и последвалите ѝ изменения. Тя анализира в детайли тяхното транспониране в националното законодателство и разкрива съществуващи несъответствия и празноти в българската правна уредба. В изследването са посочени конкретни трудности при прилагането на Наредбата за признаване на висше образование и директивите за регулираните професии, както и пропуски в координацията между НАЦИД, НАПОО и академичните институции.

Авторката предлага конкретни решения и предложения de lege ferenda, насочени към усъвършенстване на законодателството. Сред тях се открояват идеите за създаване на единен електронен регистър за признаване на дипломи и квалификации, за нормативно уреждане на автоматичното признаване в рамките на ЕС, за разширяване на правомощията на НАЦИД като координиращ орган, както и за въвеждане на института „електронен апостил“ и гарантиране на електронната валидност на образователните документи. Тези предложения имат не само теоретична стойност, но и висока практическа приложимост, тъй като адресират реални проблеми в административната практика и биха улеснили мобилността на гражданите и институционалната ефективност.

Важен приносен момент в труда е и разработването на модел за интеграция между академичното и професионалното признаване. Петкова аргументира необходимостта от синхронизация между тези две направления, така че да се постигне по-голяма прозрачност, намаляване на административната тежест и по-бърза реализация на

признатите специалисти на пазара на труда. С това изследването придобива системен характер, надхвърлящ рамките на правния анализ и включващ институционалната перспектива.

Дисертацията обогатява правната доктрина и с оригинална дефиниция за правната природа на взаимното признаване, определяйки го като „институционализирано доверие между държавите членки, материализирано в правни норми и административни практики“. Това определение е теоретично издържано и може да се използва като отправна точка за бъдещи научни изследвания в областта на правото на ЕС и интеграционните процеси. То поставя и основата за ново разбиране на взаимното признаване - не просто като технически механизъм за прилагане на съществуващи норми, а като стратегически инструмент за укрепване на взаимното доверие и за постигане на реална правна интеграция в рамките на Съюза. Този подход позволява на читателя да осмисли взаимното признаване не като механично приравняване на правни системи, а като динамичен процес на институционализирано сътрудничество, което се основава на споделени ценности и правни стандарти.

Практическите и приложни приноси на труда се открояват с изключителна яснота и конкретност. Авторката формулира практически насоки за прилагане на директивите в българския контекст, като предлага конкретни стъпки за оптимизиране на процедурите по признаване. Тя акцентира върху необходимостта от дигитализация на административните процеси и предлага въвеждането на Европейска професионална карта (EPC) като средство за автоматизация и прозрачност. В тази връзка Петкова разработва модел за електронно управление на процеса по признаване, базиран на интеграция между информационните системи на НАЦИД и европейските платформи като Europass, ESCO и Европейската квалификационна рамка.

Изключително полезно е предложението за въвеждане на индикатори за оценка на прозрачността и ефективността на процедурите по признаване. Създадената от Петкова система от критерии може да бъде използвана както на национално, така и на европейско равнище, като инструмент за мониторинг на административното качество и за осигуряване на публична отчетност. Изследването предлага и аналитичен инструментариум за вътрешен и външен одит на процедурите по признаване, който се основава на добрите практики на Европейската сметна палата.

Трудът има потенциал да подпомогне институционалното развитие, като предлага модел за обучение и квалификация на експерти в НАЦИД, НАПОО и университетските комисии, което би довело до повишаване на административния капацитет и качеството на експертните решения.

В обобщение, дисертационният труд на Росица Йотова Петкова съчетава теоретична зрялост, аналитична прецизност и практическа ориентираност. Той предлага нови дефиниции, класификации и модели за разбиране на взаимното признаване в правото на Европейския съюз, осигурява основа за законодателни и административни реформи и има потенциал да бъде използван както в научната, така и в приложната практика. С това изследване авторката разширява съществуващите знания за правните механизми на европейската интеграция и утвърждава значението на взаимното признаване като ключов инструмент за реализацията на основните свободи, върху които се гради Европейският съюз.

IV. Оценка на публикациите по темата

Резултатите от научното изследване са достигнали реално до научната общност чрез пет публикации по темата на дисертацията, които са излезли от печат.

Публикациите по темата на дисертацията показват последователна изследователска дейност на дисертанта в областта на взаимното признаване на образователни, професионални и научни квалификации в Европейския съюз. Те отразяват развитието на научните му интереси и са пряко свързани с основните акценти на дисертационния труд.

В представените научни разработки се разглеждат различни аспекти на процеса на признаване – правните механизми, свързани с прилагането на Апостила, въпросите на автоматичното взаимно признаване на образователни документи, специфичните особености при признаването на професионални квалификации, както и особеностите на признаването на научни степени в рамките на Европейския съюз. Тези изследвания очертават последователен и цялостен подход към темата, като проследяват процеса в неговите различни проявления и правни измерения.

Допълнително, публикацията „Студентски заем и теорията за външните ефекти“ допринася за обогатяване на изследователската перспектива чрез разглеждане на въпроси, свързани с достъпа до образование и неговото социално значение.

В обобщение, всички публикации са тематично обвързани с дисертационния труд и отразяват активната научна ангажираност на докторанта. Те допринасят за задълбочаване на анализа по основните въпроси на изследването и свидетелстват за системен и последователен подход при развитието на темата.

V. Критични бележки и препоръки

Въпреки високото качество на труда могат да бъдат направени няколко конструктивни препоръки за по-нататъшно надграждане на постигнатите резултати.

На първо място, би било полезно да се представи по-задълбочен сравнителен анализ между различните национални модели на прилагане на директивите, особено в страни като Германия и Франция, където процесът на автоматично признаване е напреднал.

На второ място, в анализа на най-новите тенденции може да се обърне повече внимание на дигитализацията на процедурите и на перспективите за въвеждане на „Европейска електронна карта за квалификации“.

На трето място, в бъдеща работа би могло да се засили емпиричният компонент чрез включване на интервюта с експерти от институциите, отговарящи за признаване, което би дало по-практическа перспектива.

Тези бележки не намаляват научната стойност на изследването, а само очертават възможности за неговото продължаване и развитие.

VI. Заключение

Дисертационният труд на Росица Йотова Петкова представлява задълбочено и систематично изследване на правната уредба и практическото прилагане на принципа на взаимното признаване на квалификации в Европейския съюз. Изследването се отличава с ясно структурирана концепция, методологическа прецизност и висока аналитична стойност. Авторката проследява историческото и нормативно развитие на взаимното признаване, анализира европейската и националната рамка, идентифицира съществуващи слабости и предлага конкретни решения de lege ferenda с висока практическа приложимост.

Сред приносите се открояват систематизацията на правната уредба на ЕС и България, критичният анализ на процеса по признаване на професионални и научни квалификации, както и предложенията за дигитализация, създаване на електронни регистри и усъвършенстване на административните процедури. Дисертацията съдържа оригинални теоретични постановки, включително нова дефиниция за правната природа на взаимното признаване, и предлага модел за интеграция между академичното и професионалното признаване.

Трудът притежава научна новост, теоретичен принос и практическа значимост, като допринася за развитието на правната доктрина и за усъвършенстване на националната и европейската уредба в областта на признаването на квалификации.

Въз основа на всичко това считам, че представеният дисертационен труд „Взаимно признаване на обучение, професионална квалификация и научни степени в Европейския съюз“ има значима теоретична стойност. Той отговаря на всички изисквания, посочени в чл. 6, ал. 3 на Закона за развитие на академичния състав в Република България. Съдържа оригинални идеи, подкрепени с убедителни аргументи, които доразвиват и обогатяват международноправната наука. Поради това давам категорична положителна оценка и убедено предлагам на почитаемото научно жури да вземе решение за присъждането на Росица Йотова Петкова на образователната и научна степен „доктор“.

27.10.2025г. Подпис: …….....

/Доц. д-р Паунита Петрова/

Opinion

by Assoc. Prof. Dr. Paunita Mihaylova Petrova

member of the scientific jury pursuant to Order No. RD-09-70 of 25.09.2025 of Prof. Dr. Irena Ilieva, Director of the Institute for the State and the Law at the Bulgarian Academy of Sciences, regarding the open procedure for the defense of a dissertation for the acquisition of the educational and scientific degree of "Doctor" in the field of higher education 3. Social, Economic, and Legal Sciences, professional direction 3.6. Law, doctoral program "International Law and International Relations"

of the dissertation thesis of Rositsa Yotova Petkova, a regular doctoral student at the International Law Sciences Section of the Institute for State and Law at the Bulgarian Academy of Sciences

on the topic: "Mutual Recognition of Education, Professional Qualifications, and Academic Degrees in the European Union"

Dear members of the scientific jury,

Doctoral student Rositsa Yotova Petkova graduated in Sociology from the Faculty of Philosophy at Sofia University St. Kliment Ohridski in 2002, she completed a semester in Law at the Faculty of Law of the same university in 2021 and a master's degree in Economics and Finance again at Sofia University "St. Kliment Ohridski" in 2023. On January 1, 2022, she enrolled as a full-time doctoral student in the doctoral program "International Law and International Relations" at the "International Legal Sciences" section at the Institute for the State and Law at the Bulgarian Academy of Sciences, with Assoc. Prof. Tony Dimov, PhD, as her academic supervisor. After the expiration of her three-year term of study, it was extended for another year until December 31, 2025, and as of September 24, 2025, she was expelled with the right to defend her thesis after it was discussed and referred for public defense at a meeting of the International Legal Sciences Section at the Institute for the State and Law at the Bulgarian Academy of Sciences. Rositsa Petkova is currently a senior expert at NACID.

I. Relevance and significance of the topic

The topic chosen by Rositsa Yotova Petkova is not only topical but also strategically important in the context of contemporary European integration. In the context of dynamic socio-economic processes, increased mobility, and the development of a knowledge-based economy, the issue of mutual recognition of education, professional qualifications, and academic degrees in the European Union has acquired exceptional legal and social significance.

The European idea of building a "common European education area" by 2025, in which recognized qualifications and degrees can move freely without additional procedures, places high demands on national legislation. In this context, Petkova's dissertation is both a timely and scientifically sound response to a real challenge facing the European Union—how to

ensure an effective balance between the autonomy of Member States and the need to harmonize standards for the recognition of diplomas and qualifications.

The relevance of the topic manifests itself in three main dimensions:

- First, at **the supranational level** – the study falls at the intersection between EU law, education policy and the principles of free movement of people and services. Petkova clearly shows that without effective mutual recognition of qualifications, the basic principle of the internal market remains partially unfulfilled.
- Second, at **the national level**, the topic is of particular importance for Bulgaria, which continues to face challenges in adapting its regulatory framework to European directives and recommendations.
- Thirdly, at **the global level**, in the context of increased competition for skilled workers and international mobility, the recognition of qualifications is becoming an instrument for economic and social sustainability.

The author examines the topic not only as a legal problem, but also as a socio-political necessity. She argues that mutual recognition is not a technical procedure, but an expression of trust, legal certainty, and cultural integration between European societies.

II. General characteristics of the dissertation

The dissertation is voluminous (326 pages) and consists of an introduction, three main chapters, a conclusion, and a bibliography. The structure is logically complete, and the transitions between the individual parts are smooth and well-argued.

The introduction to the dissertation contains all the necessary components. It outlines the topic, objectives, tasks, scientific hypotheses, methodology, and significance of the research, as well as its scope and limitations.

The first chapter traces the historical development of the principle of mutual recognition and its evolution in EU law. Here, Petkova analyzes the Bologna Process, the European Qualifications Framework, and the Lisbon Convention, placing them in the context of EU law. Of particular interest is the analysis of the concept of "mutual trust" as a fundamental condition for recognition between Member States.

The second chapter is devoted to the recognition of professional qualifications. The author examines the differences between regulated and unregulated professions, the procedures for validating skills acquired through informal and non-formal learning, and the role of the European Court of Auditors in assessing the effectiveness of the system. Of particular value here is the critical analysis of Directive 2005/36/EC and the Bulgarian Regulation on the Recognition of Professional Qualifications, highlighting the weaknesses in its transposition.

The third chapter examines the recognition of academic degrees and the role of the European Research Area. The author examines the mechanisms for mutual recognition of doctoral degrees, control over academic procedures, and the need to unify standards in a European and

national context. This section also contains specific proposals de lege ferenda for improving Bulgarian legislation, including with regard to the transparency and effectiveness of procedures under the Academic Staff Development Act.

In the conclusion, Petkova summarises the study with clear and systematic conclusions that demonstrate maturity, analytical skills and an original contribution to legal doctrine.

The doctoral candidate has also included a bibliography, which shows that he has studied a large number of sources, both in Bulgarian and in foreign languages. This demonstrates a good knowledge of the subject matter, the scientific results achieved to date, and the depth of the legal research.

III. Assessment of scientific novelty, scientific and applied contributions

In her dissertation, Rositsa Petkova provides a complete and comprehensive systematization of the European Union's legal framework for the recognition of qualifications—from the primary treaties to Directive 2005/36/EC and its subsequent amendments. She analyzes in detail their transposition into national legislation and reveals existing inconsistencies and gaps in the Bulgarian legal framework. The study identifies specific difficulties in the implementation of the Ordinance on the Recognition of Higher Education and the directives on regulated professions, as well as gaps in coordination between NACID, NAPEO, and academic institutions.

The author proposes specific solutions and delegeferenda proposals aimed at improving the legislation. Among them are the ideas for creating a single electronic register for the recognition of diplomas and qualifications, for the regulatory regulation of automatic recognition within the EU, for expanding the powers of NACID as a coordinating body, as well as for introducing the institution of "electronic apostille" and guaranteeing the electronic validity of educational documents. These proposals are not only of theoretical value but also have high practical applicability, as they address real problems in administrative practice and would facilitate citizen mobility and institutional efficiency.

An important contribution of the work is the development of a model for integration between academic and professional recognition. Petkova argues for the need for synchronization between these two areas in order to achieve greater transparency, reduce the administrative burden, and enable faster realization of recognized specialists in the labor market. This gives the study a systematic character that goes beyond legal analysis and includes an institutional perspective.

The dissertation also enriches legal doctrine with an original definition of the legal nature of mutual recognition, defining it as "institutionalized trust between Member States, embodied in legal norms and administrative practices." This definition is theoretically sound and can be used as a starting point for future research in the field of EU law and integration processes. It also lays the foundation for a new understanding of mutual recognition—not simply as a technical mechanism for applying existing norms, but as a strategic tool for strengthening mutual trust and achieving real legal integration within the Union. This approach allows the reader to understand mutual recognition not as a mechanical alignment of legal systems, but as a dynamic process of institutionalized cooperation based on shared values and legal standards.

The practical and applied contributions of the work stand out with exceptional clarity and specificity. The author formulates practical guidelines for the application of the directives in the Bulgarian context, proposing specific steps for optimising recognition procedures. She emphasises the need for digitisation of administrative processes and proposes the introduction of a European Professional Card (EPC) as a means of automation and transparency. In this regard, Petkova develops a model for electronic management of the recognition process based on integration between the information systems of NACID and European platforms such as Europass, ESCO, and the European Qualifications Framework.

The proposal to introduce indicators for assessing the transparency and effectiveness of recognition procedures is extremely useful. The system of criteria created by Petkova can be used at both national and European level as a tool for monitoring administrative quality and ensuring public accountability. The study also proposes an analytical toolkit for internal and external auditing of recognition procedures, based on the good practices of the European Court of Auditors.

The work has the potential to support institutional development by offering a model for training and qualifying experts at NACID, NAPEO, and university commissions, which would lead to an increase in administrative capacity and the quality of expert decisions.

In summary, Rositsa Yotova Petkova's dissertation combines theoretical maturity, analytical precision, and practical orientation. It offers new definitions, classifications, and models for understanding mutual recognition in European Union law, provides a basis for legislative and administrative reforms, and has the potential to be used in both scientific and applied practice. With this study, the author expands existing knowledge of the legal mechanisms of European integration and affirms the importance of mutual recognition as a key instrument for the realization of the fundamental freedoms on which the European Union is built.

IV. Assessment of publications on the topic

The results of the scientific research have reached the scientific community through five publications on the topic of the dissertation, which have been published.

The publications on the topic of the dissertation demonstrate the consistent research activity of the doctoral candidate in the field of mutual recognition of educational, professional, and scientific qualifications in the European Union. They reflect the development of his scientific interests and are directly related to the main focus of the dissertation.

The scientific studies presented examine various aspects of the recognition process – the legal mechanisms related to the application of the Apostille, issues of automatic mutual recognition of educational documents, specific features of the recognition of professional qualifications, as well as the specifics of the recognition of scientific degrees within the European Union. These studies outline a consistent and comprehensive approach to the topic, tracing the process in its various manifestations and legal dimensions.

In addition, the publication "Student Loans and the Theory of Externalities" contributes to enriching the research perspective by examining issues related to access to education and its social significance.

In summary, all publications are thematically related to the dissertation and reflect the doctoral student's active scientific engagement. They contribute to a deeper analysis of the main issues of the research and testify to a systematic and consistent approach to the development of the topic.

V. Critical remarks and recommendations

Despite the high quality of the work, several constructive recommendations can be made for further building on the results achieved.

First, it would be useful to present a more in-depth comparative analysis between the different national models for implementing the directives, especially in countries such as Germany and France, where the automatic recognition process is advanced.

Secondly, the analysis of the latest trends could pay more attention to the digitization of procedures and the prospects for introducing a "European electronic card for qualifications."

Thirdly, future work could strengthen the empirical component by including interviews with experts from the institutions responsible for recognition, which would provide a more practical perspective.

These comments do not diminish the scientific value of the study, but merely outline opportunities for its continuation and development.

VI. Conclusion

Rositsa Yotova Petkova's dissertation is an in-depth and systematic study of the legal framework and practical application of the principle of mutual recognition of qualifications in the European Union. The study is distinguished by its clearly structured concept, methodological precision, and high analytical value. The author traces the historical and regulatory development of mutual recognition, analyzes the European and national framework, identifies existing weaknesses, and proposes specific de lege ferenda solutions with high practical applicability.

Among the contributions, the systematization of the legal framework of the EU and Bulgaria, the critical analysis of the process of recognition of professional and scientific qualifications, as well as the proposals for digitization, creation of electronic registers, and improvement of administrative procedures stand out. The dissertation contains original theoretical propositions, including a new definition of the legal nature of mutual recognition, and proposes a model for integration between academic and professional recognition.

The work is scientifically novel, theoretically innovative, and practically significant, contributing to the development of legal doctrine and the improvement of national and European regulations in the field of qualification recognition.

Based on all of the above, I believe that the presented dissertation "Mutual Recognition of Education, Professional Qualifications, and Academic Degrees in the European Union" has

significant theoretical value. It meets all the requirements set out in Article 6(3) of the Law on the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria. It contains original ideas, supported by convincing arguments, which further develop and enrich international law science. Therefore, I give a categorical positive assessment and strongly recommend that the honourable scientific jury decide to award Rositsa Yotova Petkova the educational and scientific degree of "Doctor".

October 27, 2025 Signature: …….....

/Assoc. Prof. Dr. Paunita Petrova/